

AGNIESZKA PIOTROWSKA-WOJACZYK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID 0000-0001-7589-0309
e-mail: agnieszka.piotrowska-wojaczyk@amu.edu.pl

UWAGI O ZMIANACH SEMANTYCZNYCH STAROPOLSKICH RZECZOWNIKÓW OSOBOWYCH (NA PODSTAWIE DZIEŁ LEKSYKOGRAFICZNYCH)

Twierdzi się czasem, że język, a zwłaszcza słownictwo, to żywa kronika losów mówiącej nim społeczności. To bowiem z płaszczyzny leksykalnej jesteśmy w stanie wyczytać najwięcej na temat duchowej i materialnej przeszłości naszych przodków; poznać dawne przedmioty, realia i obyczaje. Porównanie leksyki staropolskiej ze współczesnym zasobem języka polskiego przynosi sporo interesujących ustaleń zarówno na temat jej historycznej zmienności znaczeniowej, jak i przeciwnie – trwałości¹.

W prezentowym artykule przedmiotem analizy jest pierwsza z wymienionych tendencji – przemiany semantyczne. Polegają ona na rozejściu się znaczenia etymologicznego ze znaczeniem realnym, co prowadzi do zmian dwojakiej postaci. Niekiedy owe rozejście jest bowiem na tyle szerokie, że nowe znaczenie pozornie w żaden sposób nie łączy się ze znaczeniem pierwotnym, a można się go doszukać ewentualnie na podstawie żmudnych badań i poszukiwań (tzw. całkowita zmiana znaczeniowa). Zdarza się również, że dawne znaczenie wyrazu utrzymuje się współcześnie, ale obok niego funkcjonuje jedno lub nawet więcej znaczeń odmiennych (tzw. częściowa zmiana znaczeniowa).

Według koncepcji Danuty Buttler zmiana znaczeniowa to przeobrażenie chociaż jednego z trzech komponentów zawartości informacyjnej znaku (komponentami tymi są: odnośność logiczna, nacechowanie emocjonalno-stylistyczne, pozycja systemowa). W zależności od tego, który z wymienionych składników uległ przekształceniu badaczka wydzieliła: 1) zmiany odnośności pojęciowej: zwężenie (specjalizacja) znaczenia; rozszerzenie (generalizacja) znaczenia; przeniesienie znaczenia; 2) zmiany społecznego odczucia i ich wartości emocjonalnej lub stylistycznej; 3) zmiany relacji semantycznych w stosunku do innych składników systemu (Buttler 1978: 25). Buttler pomi-

¹ Podobne postępowanie badawcze zastosowała z powodzeniem Dorota Mika w swojej monografii (2020).

nęła jednak rolę czynnika psychologicznego w zakresie przekształceń znaczeniowych, a podkreślaną w ustaleniach innych badaczy. Jak bowiem pisał Witold Doroszewski, „[...] na drodze rozważań historycznych lub socjologicznych nie da się ominąć ani zmniejszyć znaczenia tej instancji jaką jest psychologia indywidualna. To jednak, co obserwujemy w języku to nie są tylko <<objawy>> sił psychicznych, które dokładniej i na innym polu ma badać psychologia jako odrębna dyscyplina naukowa. Procesy językowe są to procesy swoiste, mówiące same za siebie i same o sobie, więcej nawet, bo rzucające czasem światło na ogólny charakter przeobrażeń, którym ulegają w psychice poszczególnych ludzi zespoły wrażeń zewnętrznych i ich elementy” (Doroszewski 1962: 120)².

Podstawę materiałową pracy stanowi *Słownik staropolski* (Sstp), z którego wyekscerpowalam 230 haseł³. Są to wyłącznie rzeczowniki osobowe, wśród których można wyróżnić nazwy wykonawców czynności, nazwy wykonawców zawodów, nazwy nosicieli cech i nazwy kolektywne. Ich opis znaczeniowy prowadzony z perspektywy diachronicznej – poprzez porównanie notacji słownikowych analizowanych haseł z tego dzieła z definicjami ze słowników późniejszych⁴ – pozwolił dostrzec zachodzące na przestrzeni wieków przekształcenia semantyczne oraz sformułować szereg uwag na ten temat.

Jednym z najczęściej występujących typów zmiany znaczeniowej w obrębie wydzielonej grupy haseł było przeniesienie znaczenia. Przeniesienie znaczenia prowadzi do stopniowego zacierania się centrum podstawowego znaczenia pierwotnego, a wchodzenia na to miejsce znaczenia wtórnego, peryferycznego. Popularność tej zmiany nie jest niczym zaskakującym; ciągle istnieje bowiem potrzeba nazywania nowych realiów, desygnatów i nie zawsze konieczne jest wykorzystywanie w tym celu słowotwórstwa. Wystarczy wyzyskać istniejące już wyrazy w innej funkcji semantycznej. Ponadto na przemiany tego typu można patrzeć jako na świadectwo rozwoju ludzkiej zdolności do uogólniania czy abstrakcyjnego myślenia. „Tworzenie nowych wyrazów nie jest wcale rzeczą łatwą – pisał w latach 50. ubiegłego wieku Doroszewski [...]. Ponadto widoki zadomowienia się nowotworu na stałe w języku szerokich mas są niewielkie. Toteż najczęściej zużywa się już istniejący wyraz celem nazywania nowego zjawiska kulturalnego. Dzieje się to z łatwością i naturalnie wtedy zwłaszcza, kiedy to zjawisko podlega zmianom nieznacznym” (Klemensiewicz 1946: 23; zob. też Satkiewicz 1994). Mimo upływu czasu, owe słowa nie straciły na aktualności.

² We wszystkich cytatach zachowano oryginalną pisownię.

³ W dalszej części pracy terminy *hasło*, *wyraz*, *jednostka* stosuję wymiennie.

⁴ Punktem odniesienia jest dla mnie USJP i WSJP.

Wybór tych dzieł nie był przypadkowy. Mimo że nie są to największe – pod względem liczby zarejestrowanych haseł – słowniki ogólne języka polskiego, to są to dzieła dokumentujące w szerokim tego słowa znaczeniu słownictwo współczesnej polszczyzny. „Uniwersalny słownik języka polskiego rejestruje przede wszystkim słownictwo 2. połowy XX i początku XXI wieku, pomija natomiast większość wyrazów dawnych i przestarzałych, które odnotowuje słownik pod redakcją Doroszewskiego” (Sobol 2003: V). Natomiast w WSJP ze względu na specyfikę źródeł większość materiału pochodzi z ostatnich dziesięcioleci XX i początków XXI wieku. Bazą źródłową słownika jest przede wszystkim Narodowy Korpus Języka Polskiego, dalej korpus pomocniczy, stworzony w IJP PAN specjalnie na potrzeby słownika, wreszcie polski Internet i własna ekscerpcja autorów haseł. Dodatkowo fakt, że jest to dzieło elektroniczne, dostępne online wiąże się z tym, że prace nad słownikiem cały czas trwają, jego siatka hasłowa jest na bieżąco aktualizowana.

Analiza zebranego materiału dowodzi, że w rozwoju semantycznym rzeczowników osobowych występują zarówno przeniesienia będące rezultatem kojarzenia przedmiotów przed podobieństwo – metafora, jak i przeniesienia będące wynikiem kojarzenia przedmiotów przez styczność – metonimia. Ponadto należy zauważyć, że przesunięcia związane z metaforyzacją treści pociągają za sobą zmiany zakresu, najczęściej wywołując generalizację. Kilka przykładów:

jędza – według definicji znaczeniowej ze Sstp jest to ‘wiedźma, czarownica, też demon, potwór, saga, monstrum, furia’ (Sstp: III, 200), natomiast w USJP obok kwalifikowanego jako *książk*.[owe] znaczenia ‘zgarbiona starucha z długim nosem – postać z bajki uosabiająca zło; Baba Jaga, wiedźma, czarownica’ odnotowano także inne – ‘kłótniwa, dokuczliwa kobieta; złośnica, sekutnica, hetera’ z informacją o jego potocznym, pogardliwym nacechowaniu (USJP: I, 1300). Podstawą przeniesienia i wykształcenia znaczenia metaforycznego w tym wypadku stały się zatem cechy usposobienia, charakteru kojarzone z wiedźmą.

Podobnie kształtowało się znaczenie jednostki *czarownica*. Oprócz treści synonimicznej zresztą do wcześniejszego przykładu i powiązanej z etymologią (‘kobieta, która czaruje, ma moc rzucania uroków’ – Sstp: I, 345), *czarownica* nabrała znaczenia przenośnego. USJP odnotował opatrzone kwalifikatorami *pot*.[oczny] *przen*.[ośny] znaczenie ‘kobieta stara, brzydka, złośliwa’ (USJP: I, 507). Tutaj podstawą metaforyzacji stały się zatem zarówno cechy osobowości, jak i wyglądu.

Paralelnie do znaczeń jednostek *czarownica*, *jędza* rozwinęło się znaczenia hasła *bazyli szek*. W Sstp *bazyli szek* [wraz z wariantem *bażyli szek*] oznacza mitycznego ptaka (Sstp: I, 71), który według legend i bajek potrafił zabijać wzrokiem i oddechem, natomiast jedna z definicji WSJP wskazuje, że jednostka ta odnosi się także do człowieka – ‘osoby uważanej za podstępna i wrogo nastawioną do innych ludzi’ (WSJP).

Rozszerzenie zakresu i pojawienie się znaczenia metaforycznego można zaobserwować również w przeobrażeniach semantycznych prezentowanych poniżej hasel:

– **apostol** według Sstp leksem ten nazywa ucznia Chrystusa (Sstp: I, 40-41), natomiast WSJP podaje dwa kolejne znaczenia: ‘głosciciel nauki Chrystusa’ oraz ‘osoba, która z wielkim zaangażowaniem upowszechnia jakąś ideę naukę lub jakieś zasady’ (WSJP). Dostrzegalne jest zatem przesunięcie, które doprowadziło do wykształcenia znaczenia przenośnego – od głosciciela prawd religijnych do propagatora zasad, reguł;

– **bojownik** według Sstp to 1. ‘wojownik’ 2. ‘obrońca’ (Sstp: I, 126), ponadto z zebranych przykładów użycia hasła wynika, że leksem ten nazywa kogoś, kto wojuje lub broni czegoś najczęściej z bronią w ręku, z kolei WSJP określa mianem *bojownika* również ‘osobę walczącą o realizację ważnych dla niej idei’ (WSJP). Przytoczone znaczenie uzupełnione jest ponadto licznymi połączeniami wyrazowymi, obrazującymi zwyczaj językowy w zakresie używania tej jednostki, np. „bojownicy o niepodległość, o polskość, o wolność; o pokój, o prawdę o sprawiedliwość; o czystość, o lepsze jutro, o prawa człowieka, kobiet, najuboższych” (WSJP);

– **chorąży** w Sstp oznacza osobę, która nosi chorągiew (Sstp: I, 246), natomiast WSJP odnotował analizowane hasło również w znaczeniu ‘osoba lub zbiorowość propagujące określoną ideę’ oraz uzupełnił je połączeniami wyrazowymi: „chorąży postępu, wolności”; występujący przy tej definicji kwalifikator *książk*[owy], zgodnie z praktyką stosowaną z tym słownikiem, oznacza, że jest to jednostka używana w sytuacji

oficjalnej, często jedynie w języku pisanim, głównie w celu podniesienia rejestru stylistycznego wypowiedzi czy popisania się erudycją (Żmigrodzki 2023);

– **nosiciel** zgodnie ze wskazaniem Sstp to ‘ten kto coś nosi, kto jest wyznaczony do noszenia czegoś’ (Sstp: V, 291); notacje słownikowe z dzieł późniejszych dowodzą, że zakres znaczeniowy tego hasła wyraźnie się rozszerzył, np. USJP: *książk.* ‘reprezentant, przedstawiciel jakiejś idei, jakiego kierunku lub posiadacz jakiejś cechy’: Nosiciel idei braterstwa, pokoju. Nosiciel zasad etycznych. Nosiciel tradycji (USJP: II, 1021).

Należy podkreślić, że we wszystkich wymienionych przykładach w polszczyźnie do dzisiaj znaczenie metaforyczne funkcjonuje obok podstawowego.

Analizując modyfikacje semantyczne o charakterze przenośnym, należy również wspomnieć o przeciwnym kierunku przeobrażeń. Demetaforyzacja polega na tym, że jednostka traci swe treści symboliczne; jest to zatem przejście od abstraktu do konkretności (konkretyzacja). Kilka przykładów:

– **mężczyzna** w Sstp definiowany jest jako ‘mężczyzna, vir, masculus’ (Sstp: IV, 188). Anna Kochman-Mikołajczak wskazała, że pierwotnym znaczeniem hasła *mężczyzna* było ‘bycie męskim, męskość’, natomiast wtórnie około XV wieku wyraz ten zaczyna funkcjonować jako collectivum o znaczeniu ‘ogół osób płci męskiej, zbiór mężów’. Był to niewątpliwie leksem nacechowany, noszący zabarwienie pejoratywne i określający osobniki jako mało istotną zbiorowość (dla nazwania osobników płci męskiej o pozytywnym nacechowaniu służyło bowiem w tym czasie słowo *mąż*) (Kochman-Mikołajczak 2007: 55). Od XVII wieku leksem ten zaczyna zacieśniać zakres znaczeniowy do określenia człowieka płci męskiej. I w takim właśnie znaczeniu używany jest współcześnie, co potwierdzają notacje słownikowe; USJP i WSJP zamieszczają identyczną definicję – ‘osoba dorosła płci męskiej’ (USJP: II, 622). Ponadto kierując się wskazaniem WSJP, należy zauważyć, że obecnie tworzy się zwyczaj używania hasła *mężczyzna* w nowym nacechowanym potocznością znaczeniu: *pot.* ‘sympatia lub kochanek’ (WSJP);

– **mąż**: Sstp notuje hasło *mąż* w znaczeniu pierwotnym ‘człowiek, mężczyzna’ oraz w znaczeniu wtórnym ‘małżonek’ (Sstp: IV, 176-179), w którym to dzisiaj występuje zresztą najczęściej, np. USJP: ‘mężczyzna będący w związku małżeńskim z kobietą w stosunku do tej kobiety’ (WSJP). Natomiast miejsce pierwotnego znaczenia analizowanego wyrazu zajęło hasło *mężczyzna*. Mimo że hasło *mąż* nigdy nie miało nacechowania ujemnego, to w miarę upływu czasu nabiera jeszcze bardziej pozytywnych konotacji. Świadczy o tym również drugie odnotowane przez słowniki współczesne znaczenie – *książk.* a. podn. ‘o mężczyźnie godnym szacunku ze względu na zalety charakteru, umysłu lub szczególne zasługi’ (USJP: II, 592);

– **niewiasta**: w materiale Sstp wyraz ten wstąpił w trzech znaczeniach: 1. ‘kobieta (zwłaszcza zamężna)’, 2. ‘żona syna, synowa’, 3. ‘żona brata’ (Sstp: V, 249-250). Analiza źródeł późniejszych wskazuje, że leksem ten stopniowo rozszerzył swój zasięg do znaczenia ‘kobieta’, aż wreszcie został całkowicie przez ten wyraz wyparty. Współcześnie jest to jednostka należąca do słownictwa starannego, stosowana w tekstach literackich, zwłaszcza religijnych, dla osiągnięcia odpowiednich efektów stylistycznych. Wskazuje na to użycie we współczesnych słownikach przy opisywanym hasle odpowiednich kwalifikatorów: USJP – *książk. podn.*, WSJP – *daw.*

Zebrany materiał dostarcza szeregu interesujących przykładów przekształceń barwy emocjonalnej wyrazu. W większości ich szczegółowa analiza semantyczna dowodzi degradacji znaczeniowej, czyli pogorszenia jego treści (logicznej, emocjonalnej i stylistycznej), znaczenie rzadziej dostrzegalna jest melioratywizacja. Niewątpliwie jednak na podstawie analizowanych jednostek można śledzić rozwój systemu społecznych przekonań. Bywa, że obniżenie wartości emocjonalnej i stylistycznej następuje po tym, jak wyraz stracił swą odnośność do realiów uznawanych za lepsze i tym uzasadnić można jego pejoratywizację. Takie jednak nacechowanie leksemu może się ujawnić nie tylko w następstwie modyfikacji treści logicznej, ale mogą je również spowodować sami użytkownicy języka, wyrażając w ten sposób swój negatywny bądź pozytywny stosunek do wybranych zjawisk, desygnatów.

Obniżenie wartości logicznej, a więc przyporządkowanie realiom uznanym za gorsze, nastąpiło w rozwoju znaczeniowym słowa *dziewka*. W Sstp leksem ten wystąpił w trzech znaczeniach – 1. ‘dziewczyna, panna, kobieta niezamężna’, 2. ‘służąca’, 3. ‘córka’ (Sstp: II, 325-328). Jednakże już w okresie doby średniopolskiej rozpoczyna się deprecjacja zabarwienia uczuciowego tego wyrazu, która doprowadziła do ukształtowania kolejnych znaczeń. Według WSJP jednostka ta ma dwa znaczenia, które całkowicie wyszły z użycia – 1. *daw.* ‘kobieta prowadząca się niemoralnie’, 2. *daw.* ‘niezamężna wiejska dziewczyna wynajęta do pracy w gospodarstwie’ (WSJP). USJP odnotował te same znaczenia, ale opatrzył je kwalifikatorem *przestarz.*[ały], wskazując, iż wyraz ten jest jeszcze używany przez przedstawicieli pokoleń najstarszych, natomiast nie występuje w języku młodszych generacji (USJP: I, 772) (Dubisz 2003: XL). Współcześnie w postaci fonetycznej *dziwka* leksem ten jest używany jako określenie ‘kobiety prowadzącej rozwiązły tryb życia, często zmieniającej partnerów seksualnych; prostytutki’ (USJP: I, 777 *pot. posp.*) lub jest obraźliwym nazwaniem ‘kobiety, do której mówiący ma wiele negatywnych uczuć i chce je wyrazić’ (WSJP);

– **nożownik**: pierwotnie to ‘rzemieślnik wyrabiający noże i inne narzędzia tnące’ (Sstp: V, 300). W wyniku przesunięcia dominanty znaczeniowej analizowane hasło, obok znaczenia wcześniejszego opatrywanego wskazaniem chronologicznych (np. USJP: II, 1031 *przestarz.*), nabrało znaczenia nowego – *książk.* ‘awanturnik, bandyta używający noża w bójkach i napadach’ (WSJP). Zmiana desygnatu przyporządkowanego leksemowi pociągnęła za sobą obniżenie jego wartości emocjonalnej;

– **partacz** według Sstp to osoba 1. ‘przerabiająca stare obuwie, odzienie’, 2. ‘folusznik’ (Sstp: VI, 41), z kolei w leksykografii współczesnej jest to potoczne określenie ‘człowieka pracującego źle, nieudolnie, niedbale; fuszera’ (USJP: III, 56 *pot.*). Treść jest niewątpliwie zmieniona, lecz trudno rozstrzygnąć, co nastąpiło najpierw – pejoratywizacja czy przesunięcie dominanty znaczeniowej;

– **psotnik**: Sstp definiuje analizowane hasło jako ‘obłudnik, niegodziwiec’ (Sstp: VII, 391), z kolei według dzieł współczesnych jest to ‘człowiek, zwykle dziecko, lubiące robić psoty; figlarz’ (USJP: III, 835). Użyty w pierwszej przytoczonej definicji leksem *niegodziwiec* niewątpliwie sytuje znaczenie dawne niżej etycznie niż znaczenie współczesne.

Należy pamiętać, że na badaczy parających się historycznymi przekształceniami semantycznymi czyha wiele pułapek, które mogą doprowadzić do formułowania fałszywych wniosków. „Zmiany znaczeniowe tak samo, jak i zmiany głoskowe

wyrazów rozwijają się [bowiem – A. P.W.] nie tylko na tle nieprzerwanego istnienia dziejowego wyrazu, leczy wynikają także stąd, że wyraz ze swem dawnym znaczeniu zamiera i powstaje po raz wtóry już w zmienionych warunkach słotwórczych i semantycznych” (Szober 1930: 30). Przykładowo: w rozwoju wyrazu *ulicznik* można dopatrywać się procesu degradacyjnego. Jednakże współczesne znaczenie nie jest przeobrażeniem dawnego. Dzisiejszy *ulicznik* – ‘chłopiec spędzający dużo czasu poza domem, na ulicach, nieuczący się ani niepracujący’ (USJP: IV, 231 *pot.*) nie ma bowiem nic wspólnego ze znaczeniem staropolskim – ‘odźwierny’ (Sstp: IX, 376). Co prawda w obu przypadkach wyrazem motywującym jest rzeczownik *ulica*, ale dawna definicja formowała się od znaczenia ‘wrota, brama’, a nie od współczesnego znaczenia tej jednostki jako ‘wytyczonej drogi w mieście, na osiedlu itp., [...]’ (USJP: IV, 230-231).

Podsumowując: zaprezentowane w artykule uwagi stanowią zaledwie wstępny etap pochylenia się nad zagadnieniem semantycznego rozwoju omawianej grupy jednostek. „Zmienność słownika stanowi właśnie życie wyrazów, a życiu, jak wszędzie, tak tutaj, towarzyszą trzy nieodłączne jego objawy: narodziny i śmierć, a między temi dwoma krańcami różnorakie przeobrażenia postaci zewnętrznych i treści wewnętrznej wyrazów. Wyrazy się rodzą, obumierają i przeistaczają” (Szober 1929: 3). Historyczna obserwacja nawet już tak niewielkiego wycinka leksyki jak w przedstawionym artykule niewątpliwie udowadnia jego dynamiczny charakter. „Struktury pojęciowo-interpretacyjne nie należą [bowiem – A. P.W.] do porządku gramatycznego. Mogą być stabilne, ale mogą się zmieniać. [...]. W dziejach języka toczy się nieustanna gra między zmiennością i stabilnością. Trwanie i zmiany są niezbędne, aby leksyka mogła pełnić swe funkcje w sposób optymalny” (Smółkowa 1998: 431).

Zagadnienie przeobrażeń semantycznych jednostek to kwestia interesująca tym bardziej, że zmiany znaczeń wyrazów szczególnie długowiecznych odzwierciedlają przeobrażenia poglądu na świat, które nastąpiły w historii zbiorowości posługującej się danym językiem. Ustalenie przyczyn pojawienia się zmian, określenie sposobu ich wprowadzenia do języka, kwestia polisemii w perspektywie diachronicznej to tylko niektóre z problemów, z którymi muszą zmierzyć się badacze z zakresu semantyki historycznej, a którzy to – posługując się celną metaforą Barbary Skargi – poruszają się po śladach: „Cała historia nie jest wszak niczym innym, niż odczytywaniem śladów. [...]. Wszystko jest śladem tego, co już minęło, wszędzie mamy do czynienia tylko ze śladami, obecność bowiem umyka” (Skarga 2002: 73).

Bibliografia

Źródła (wraz ze skrótami)

Sstp – *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. I-XI, Kraków 1953-2002.

USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I-IV, Warszawa 2003.

WSJP – *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki, <https://wsjp.pl/> (21.10.2023).

Literatura

- Buttler D., 1978, *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa.
- Doroszewski W., 1962, *Czynnik społeczny i indywidualny w rozwoju znaczeniowym wyrazów*, w: W. Doroszewski, *Studia i szkice językoznawcze*, Warszawa, s. 116-131.
- Dubisz S., 2003, *Słownik i słownictwo*, w: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, Warszawa, t. I, s. IX-XCI.
- Klemensiewicz Z., 1946, *Język polski*, Wrocław-Warszawa.
- Kochman-Mikołajczak A., 2007, *Ewolucja wybranych nazw człowieka w języku polskim*, „*Językoznawstwo: współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze*” 1, s. 39-60.
- Mika D., 2022, *Trwałość i przemiany staropolskiej leksyki z zakresu procesów poznawczych*, Kraków.
- Pastuchowa M., 2006, *Ślad czy obecność? Staropolskie leksemy czasownikowe we współczesnej polszczyźnie*, w: *Efekt motyla. Humanisci wobec teorii chaosu*, red. K. Bakula, D. Heck, Wrocław, s. 84-91.
- Rejter A., 2006, *Badania historyczne nad leksyką szansą „uporządkowania” chaosu*, w: *Efekt motyla. Humanisci wobec teorii chaosu*, red. K. Bakula, D. Heck, Wrocław, s. 62-72.
- Satkiewicz H., 1994, *Typy zmian w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny*, w: *Polszczyzna a/i Polacy u schyłku XX wieku. Zbiór studiów*, red. K. Handke, Warszawa, s. 123-127.
- Skarga B., 2002, *Ślad i obecność*, Warszawa.
- Smólkowa T., 1998, *Słownictwo – zmienność i stabilność*, „*Prace Filologiczne*” XLIII, s. 425-431.
- Sobol E., 2003, *Od wydawcy*, w: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I, Warszawa, s. V-VI.
- Szober S., 1929, *Życie wyrazów*, t. I: *Powstawanie wyrazów (nowotwory swojskie i zapożyczenia)*, Kraków.
- Szober S., 1930, *Życie wyrazów*, t. II: *Zamieranie i przemiany wyrazów*, Kraków.
- Żmigrodzki P., 2023, *Wielki słownik języka polskiego PAN – zasady opracowania (wersja 2023)*, Kraków, <https://wsjp.pl/> (21.10.2023); [zasady_opracowania_wsjp.pdf](https://wsjp.pl/).

AGNIESZKA PIOTROWSKA-WOJACZYK

Notes on semantic changes in Old Polish person-related nouns (based on lexicographical works)

Abstract

The aim of the presented article is to show semantic changes in Old Polish person-related nouns. Describing selected entries from a diachronic perspective – by comparing semantic notations from the Old Polish Dictionary edited by S. Urbańczyk with definitions from later dictionaries – has allowed me to identify semantic modifications occurring over the centuries (e.g. metaphors, de-metaphorisation, expansion of meaning, pejorative meaning) and to make a number of remarks on the subject.

Keywords: word life, lexicography, lexicology, semantic modifications.